

Dynamika zmian luk informacyjnych w planowaniu przestrzennym obszarów morskich w Polsce w latach 2008–2015

Magdalena Matczak

Instytut Morski w Gdańsku, Polska

Jacek Zaucha

Instytut Morski w Gdańsku, Polska

Uniwersytet Gdański, Polska

Kazimierz Szeffler

Instytut Morski w Gdańsku, Polska

Streszczenie

Planowanie przestrzenne obszarów morskich jest stosunkowo młodym procesem mającym swoje korzenie w zarządzaniu działalnością człowieka na obszarach cennych ekologicznie. W regionie Morza Bałtyckiego proces ten jest postrzegany jako narzędzie wspierające podejmowanie decyzji, ukazujące preferencje społeczne dotyczące obszarów morskich, minimalizujących konflikty z nich wynikające, przestrzennie i czasowo alokujące działalność człowieka, tak aby osiągać cele ekologiczne, gospodarcze i społeczne ustalone w ramach procesu politycznego. Niezależnie od definicji, jako podstawę prawidłowego procesu określa się dostęp do dobrej jakości informacji oraz rzetelną analizę uwarunkowań środowiskowych, gospodarczych i prawnych obszaru morskiego jak i przyległych obszarów lądowych. Doświadczenia zdobyte w Polsce w ramach opracowywania pilotażowych projektów planów morskich i Studium Uwarunkowań Zagospodarowania Przestrzennego Polskich Obszarów Morskich pozwalają na wyciągnięcie pewnych wniosków dotyczących potrzeby badań. Artykuł opisuje luki informacyjne hamujące morskie planowanie przestrzenne i oraz dynamikę ich zmian w ostatnich latach.

Słowa kluczowe: planowanie przestrzenne obszarów morskich, badania podstawowe, luki w wiedzy

Wprowadzenie

Planowanie przestrzenne obszarów morskich jest stosunkowo nowym procesem angażującym administrację publiczną oraz badaczy morza. Pierwsze próby planowania tychże obszarów pojawiły się w Australii w latach 80. ubiegłego wieku (Ehler i Douvere 2009, s. 7) jako praktyczne narzędzie racjonalnej organizacji działalności człowieka w obszarze szczególnie cennym ekologicznie, jakim jest Wielka Rafa Koralowa. Plan dla tego obszaru został stworzony jednakże dopiero w roku 2003 — był to Plan Strefowy Parku, który wszedł w życie 1 lipca 2004 roku.¹ W związku z tym utrwaliło się przekonanie, że planowanie przestrzenne obszarów morskich stanowi nowy instrument ochrony środowiska, przydatny w zarządzaniu obszarami o szczególnych walorach ekologicznych. Wąsko zdefiniowany, co do celów, australijski plan morski nie ustrzegł się poważnych błędów, związanych z brakiem interdyscyplinarnego wsparcia ze strony nauki, i np. nie uwzględnił w dostatecznym stopniu wpływu aktywności człowieka istniejącej poza tymi obszarami, a szczególnie na lądzie.

1. Zob. Great Barrier Reef Marine Park Zoning Plan 2003. Published by the Great Barrier Reef Marine Park Authority, May 2004, [a:] http://www.gbrmpa.gov.au/___data/assets/pdf_file/0015/3390/GBRMPA-zoning-plan-2003.pdf.

Planowanie przestrzenne obszarów morskich w Europie, a zwłaszcza w „Europie Bałtyckiej”, rozwinęło się w innym kierunku. Pierwszy plan przestrzenny obszarów morskich powstał dopiero w latach 2003–2005 i dotyczył wód terytorialnych Niemiec będących w gestii planistycznej kraju związkowego Meklemburgii Pomorza Przedniego (Heinrichs i inni 2005). Plan ten stanowił rozszerzenie na obszary morskie lądowego podejścia do planowania rozumianego jako arbitraż między konkurencyjnymi sposobami wykorzystania przestrzeni. To ujęcie nadało również kierunek pracom Komisji Europejskiej, której włączenie się w roku 2006 w debatę dotyczącą planowania przestrzennego na obszarach morskich nadało szybszego tempa rozwojowi tej sfery działań w Europie. Komisja Europejska, dostrzegając znaczenie bardziej przemyślanego wykorzystania przestrzeni morskiej uznała planowanie za jedno z trzech głównych narzędzi integrowania różnych działań unijnej polityki morskiej. Znalazło to wyraz w zielonej i niebieskich księgach dotyczących tej polityki² i w wystąpieniach decydentów odpowiadających za tę sferę działań Wspólnoty: „Morskie planowanie przestrzenne, jako narzędzie podejmowania decyzji, jest ważne, ponieważ zapoczątkuje proces, w którym swój udział będą mieli przedstawiciele różnych środowisk i różnych interesów. W ten sposób, naturalnie i stopniowo planowanie będzie wspierało rozwój całościowego podejścia do spraw morskich. Będzie krzyczeć potrzebę koordynacji i skłaniać do współpracy, wnosząc wkład w urzeczywistnienie wspólnej polityki morskiej, planowanej przez Komisję Europejską” — komisarz Joe Borg. W 2014 z inicjatywy Komisji została nawet przyjęta Dyrektywa ustanawiająca ramy planowania przestrzennego obszarów morskich.³ Jest to jedyna gałąź planowania, która jest regulowana na poziomie europejskim.

Planowanie przestrzenne obszarów morskich jest procesem ujawniania preferencji społecznych dotyczących tych obszarów i minimalizowania konfliktów wynikających z tego tytułu. Według VASAB planowanie przestrzenne obszarów morskich należy traktować jako: „prawnie zdefiniowany hierarchiczny proces godzenia konkurencyjnych potrzeb w zakresie wykorzystania przestrzeni morskiej (powierzchni morza, wód i dna) w zgodzie z wartościami i celami danej społeczności, które to cele i wartości można odnaleźć w międzynarodowych i krajowych priorytetach oraz porozumieniach. Tak zdefiniowane planowanie kształtuje i monitoruje rozwój przestrzenny obszarów morskich przy wykorzystaniu odpowiednich instrumentów (np. wizji, strategii planów przestrzennych)” (Zaucha 2008, s. 2).⁴ Zbliżoną definicję przyjęła Międzyrządowa Komisja Oceanograficzna UNESCO (IOC), która planowanie to definiuje na poziomie strategicznym (wizja) i realizacyjnym (plan) jako: „proces rozpoznawania i alokowania fragmentów trójwymiarowej przestrzeni morskiej do konkretnych zastosowań tak, aby osiągać cele ekologiczne, gospodarcze i społeczne ustalone w ramach procesu politycznego”.⁵ Skrócony wariant tej samej definicji proponują liderzy IOC Ehler i Douvère (2009, s. 18), biorąc jednak za punkt wyjścia nie przestrzeń, lecz sposoby jej wykorzystywania i zwracając uwagę na czwarty wymiar przestrzeni, jakim jest czas. Według nich planowanie przestrzenne obszarów morskich to „proces o charakterze publicznym, obejmujący analizę i przestrzenne oraz temporalne alokowanie działalności człowieka w przestrzeni morskiej, tak aby osiągać cele ekologiczne, gospodarcze i społeczne ustalone w ramach procesu politycznego”⁶.

Obecnie dyskusje dotyczące planowania przestrzennego obszarów morskich koncentrują się nie na tym czy, ale jak prowadzić takie planowanie w sposób skoordynowany w wymiarze basenów

2. Zob. Green Paper — Towards a future Maritime Policy for the Union: a European vision for the oceans and seas — “How inappropriate to call this planet Earth when it is quite clearly Ocean” attributed to Arthur C. Clarke {SEC(2006) 689} COM/2006/0275 final; Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions — An Integrated Maritime Policy for the European Union {COM(2007) 574 final} {SEC(2007) 1278} {SEC(2007) 1279} {SEC(2007) 1280} {SEC(2007) 1283} COM/2007/0575 final.

3. Zob. Directive 2014/89/EU of the European Parliament and of the Council of 23 July 2014 establishing a framework for maritime spatial planning. OJ L 257, 28.8.2014.

4. Pełny przegląd definicji zobacz: Zaucha (2009b, s. 26–28).

5. Zob. Legal Aspects of Maritime Spatial Planning. Framework Service Contract, No. FISH/2006/09 – LOT2. Final Report to DG Maritime Affairs & Fisheries. Prepared by: Hendrik Acker and Stephen Hodgson, October 2008, [@:] http://ec.europa.eu/maritimeaffairs/documentation/studies/documents/legal_aspects_msp_report_en.pdf, s. 2.

6. “Marine spatial planning (MSP) is a public process of analyzing and allocating the spatial and temporal distribution of human activities in marine areas to achieve ecological, economic, and social objectives that are usually specified through a political process.”, s. 24.

morskich. Służy temu wspomniana Dyrektywa UE w tym zakresie,⁷ wskazująca na minimalną rekomendowaną zawartość treściową tego planowania i mechanizmy koordynacji transgranicznej. Powszechnie uznaje się bowiem, iż obszary morskie, podobnie jak przestrzeń lądowa, nie poddają się w prosty sposób regulacji rynkowej, lecz stanowią ilustrację tzw. niedoskonałości lub zawodności rynku (Stiglitz 2004, s. 7, 91). Brak wiązki praw własności (morze należy do nas wszystkich), wysokie koszty transakcyjne gospodarowania, wysoka skala negatywnych efektów zewnętrznych, wrażliwość ekosystemów morskich na zakłócenia i presje oraz niemożność wykluczenia wielu podmiotów z użytkowania morza, co reguluje prawo morza (UNCLOS)⁸, sprawiają, że ingerencja administracji publicznej może, chociaż nie musi, zmniejszyć skalę nieracjonalności gospodarowania zasobami morza, czego przykładem jest choćby rybołówstwo.

1. Panowanie przestrzenne obszarów morskich w Polsce

Rozwój planowania przestrzennego obszarów morskich w naszym kraju zawdzięczamy współpracy w ramach projektów międzynarodowych oraz aktywnemu uczestnictwu w pracach bałtyckiej grupy roboczej VASAB-HELCOM (Zaucha 2014). W dużej mierze jest to efekt interakcji między administracją morską, sprawującą nadzór właścicielski nad obszarem morskim w imieniu polskiego społeczeństwa, a środowiskami naukowymi, szczególnie w tym przypadku Instytutem Morskim w Gdańsku (Szeffler i Matczak 2011). Punktem wyjścia był proces ZZOP⁹, stanowiący dla administracji morskiej poligon edukacyjny podejścia zintegrowanego i sterytorializowanego (Gilbert 2008). Jak podkreśla Zaucha (2011b) polskie podejście ma charakter „foresightowy” i „antycypujący”, wyprzedza nieuniknione zmiany w użytkowaniu polskich obszarów morskich prowadzące do intensyfikacji konfliktów przestrzennych (Zaucha 2009a; Zaucha i Matczak 2009).

Administracja morska stworzyła możliwości dla planowania obszarów morskich już w 2003 roku, tj. na bardzo wczesnym etapie pojawienia się symptomów potrzeby zmiany rutynowego traktowania przestrzeni morskiej jako dobra wolnego: morze dotychczas kojarzone z dobrem konsumpcyjnym powinno stać się przedmiotem mądrej polityki pozwalającej na sustensywną i ekosystemową jego uprawę, innymi słowy na umiejętne gospodarowanie jego zasobami (Cieślak 2009). Nie bez znaczenia był także fakt powierzenia przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego w roku 2007 przygotowania pierwszej wersji Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju zespołowi ekspertów reprezentujących różne dziedziny, co pozwoliło również na uwzględnienie w niej przestrzeni morskiej (Szeffler i Furmańczyk 2008). „Okazało się, iż bardziej intensywnie wykorzystywana przestrzeń morską może oferować nowe miejsca pracy i ładunek innowacyjności pomocny w rewitalizacji gospodarek województw nadmorskich” (Zaucha 2011b). Ważnym czynnikiem jest polska polityka morską, która wpisuje się w paradygmat terytorializacji polityk sektorowych (Zaucha i Szydarowski 2011).

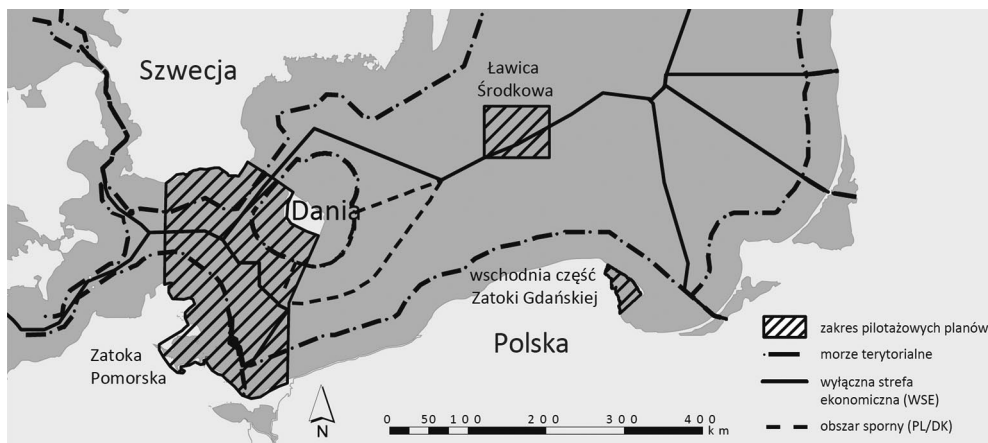
W Polsce efektem pierwszego etapu działalności związanej z planowaniem przestrzennym obszarów morskich były plany pilotażowe (Gee 2012; Zaucha 2009b; Zaucha i Matczak 2011; Zaucha i Ścibior 2009) (rys. 1), nie utworzono natomiast prawnie obowiązujących planów przestrzennych (Jay i inni 2013). Dopiero w listopadzie 2013 roku Dyrektorzy Urzędów Morskich w Gdyni, Słupsku i Szczecinie rozpoczęli prace mające na celu sporządzenie „Planu zagospodarowania przestrzennego polskich obszarów morskich”, czyli doprowadzenie w perspektywie kilku lat do powstania prawnie wiążących dokumentów planistycznych, podobnie jak ma to miejsce obecnie na Litwie, Łotwie i Estonii (Zaucha 2013).

W Regionie Bałtyckim obecnie tylko Rosja i Dania nie mają ustawodawstwa umożliwiającego planowanie obszarów morskich, choć w obu przypadkach, a co ważne w Rosji, widać symptomy zmian (Zaucha 2013; Zaucha i Zotov 2008). Stan zaawansowania prac wdrożeniowych morskiego planowania przestrzennego w Regionie Bałtyckim przedstawia rysunek 2.

7. Zob. Directive 2014/89/EU of the European...

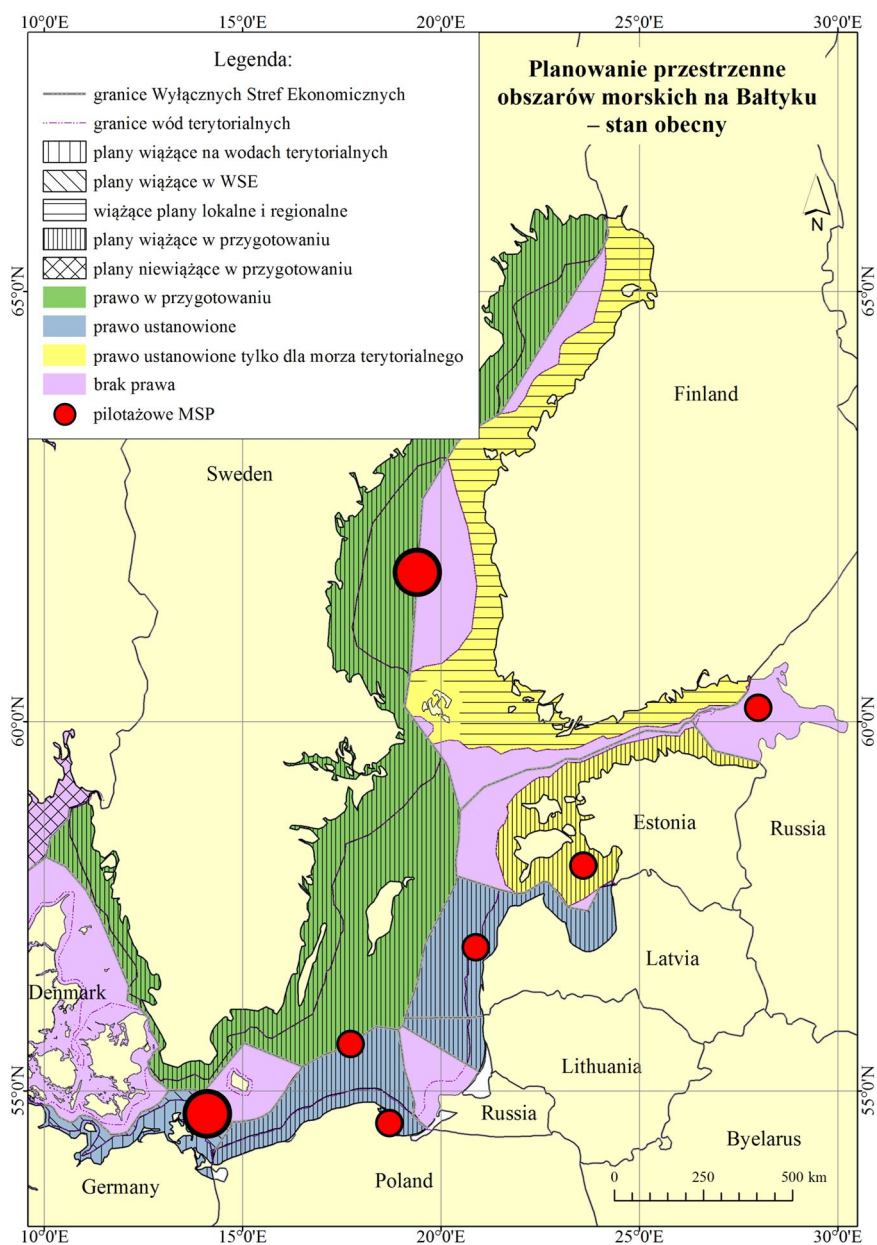
8. Konwencja Narodów Zjednoczonych o prawie morza (Konwencja jamajska, Konwencja o prawie morza, ang. United Nations Convention on the Law of the Sea) — umowa międzynarodowa wypracowana podczas obrad III Konferencji Prawa Morza ONZ, podpisana 10 grudnia 1982 w Montego Bay na Jamajce. Obecnie stanowi podstawowy dokument prawny w dziedzinie prawa morza. Na temat jej konsekwencji przestrzennych zobacz Cieślak (2009, s. 609).

9. Zintegrowane zarządzanie obszarami przybrzeżnymi (ang. *Integrated Coastal Zone Management* — ICZM).

Rys. 1. Obszary objęte planami pilotażowymi w ramach projektów PlanCoast oraz BaltSeaPlan

Źródło: Opracowanie na podstawie MSP Pilot Project — Overview Pilot Aresa, [@:] <http://www.baltseaplan.eu/index.php/Pilot-Maritime-Spatial-Plans;831/1>

Rys. 2. Stan zaawansowania prac nad morskim planowaniem przestrzennym w Regionie Bałtyckim

Źródło: Opracowanie IMwG, zmienione

2. Luki informacyjne w systemie panowania przestrzennego obszarów morskich w Polsce

Jak wskazano powyżej, polskie doświadczenia dotyczące morskiego planowania przestrzennego są ograniczone. Uprawniają jednak do wyciągnięcia pewnych wniosków dotyczących potrzeby badań. Kompleksową ocenę luk informacyjnych hamujących morskie planowanie przestrzenne i sposobów ich przewyżczenia zawierają opracowania Zauchy (2012, 2013) oraz Zauchy i Matczak (2011). Powstały one przy wykorzystaniu doświadczenia cytowanych wcześniej planów pilotażowych. Obecnie potrzebna jest ich weryfikacja na podstawie prac nad Studium Uwarunkowań Zagospodarowania Przestrzennego Polskich Obszarów Morskich (Zaucha i Matczak 2015). Konieczne jest również odniesienie się w tym kontekście nie tylko do stanu obecnego, ale także do przyszłych sposobów wykorzystania morza (Zaucha i inni 2009), a szczególnie tych o innowacyjnym charakterze, łączącym różne funkcje i zadania (Zimna i inni 2013). Najważniejsze luki informacyjne zidentyfikowane na wczesnych etapach prac planistycznych w Polsce dotyczyły następujących zagadnień (Zaucha 2012):

- braku wiedzy,
- braku przestrzennego odniesienia istniejącej wiedzy (wiedza aprzestrzenna),
- niemożności uzyskania istniejących informacji (wiedza ukryta),
- braku informacji dotyczących przyszłości (wiedza statyczna),
- braku porozumienia i niedoskonałej komunikacji utrudniającej przekazywanie istniejących informacji,
- luki instytucjonalnej (brak odpowiedzialności za tworzenie ram dla generowania wiedzy i informacji oraz dzielenia się nią).

Zdefiniowanie luk informacyjnych oraz określenie możliwości ich przewyżczenia pozwoliło w ostatnich latach na ukierunkowanie zarówno prac eksperckich jak i projektów badawczych, naukowych czy współpracy regionalnej na potrzeby planowania przestrzennego obszarów morskich, co w pewnym stopniu pozwoliło na ich zniwelowanie, szczególnie w odniesieniu do braku wiedzy i jej aprzestrzenności czy kłopotów komunikacyjnych. W 2015 roku zostało przyjęte Studium Uwarunkowań (Zaucha i Matczak 2015), wynik pierwszego etapu wspomnianego wcześniej procesu planistycznego prowadzonego przez Urzędy Morskie w Gdyni, Słupsku i Szczecinie. Etap ten miał na celu zebranie istniejącej wiedzy (w tym również danych) dotyczących polskich obszarów morskich i ich wykorzystania, ocenę przydatności tychże danych i informacji na potrzeby planowania przestrzennego czy wskazanie kierunków rozwoju poszczególnych sektorów gospodarki morskiej. Przeanalizowane zostały pozycje literaturowe, akty prawne, wyniki projektów i prac naukowych, dokumenty planistyczne gmin i województw nadmorskich, dokumenty strategiczne sektorów gospodarki morskiej, zebrane zostały dane dotyczące wykorzystania obszarów morskich, nawiązany został dialog z interesariuszami w trakcie spotkań konsultacyjnych. Etap ten pozwolił na ponowną ocenę luk informacyjnych i sprecyzowanie ich zakresu w odniesieniu do całości polskich obszarów morskich.

Prace nad Studium wykazały rosnącą przydatność wyników projektów i prac badawczych generujących dane i nową wiedzę o środowisku morskim. Wnioski mają coraz częściej wymiar przestrzenny, jak również coraz częściej odnoszą się do kwestii wpływu działalności człowieka na ekosystem morski i jego elementy (np. SAMBAH¹⁰ czy ZOSTERA¹¹, KNOWSEA¹², HELCOME FISH-PRO II¹³, CHEMSEA¹⁴ czy ECO2¹⁵). Wiedzę o dużym ciężarze gatunkowym dostarczają również szczegółowe inwentaryzacje i analizy zagrożeń przeprowadzone w ramach opracowania projektów planów ochrony morskich obszarów Natura 2000, jak również do celów raportów oddziaływania na środowisko inwestycji czy dokumentów strategicznych. Ważnym źródłem nowej i zharmonizowanej regionalnie wiedzy o środowisku jest również system państwowego monitoringu środowiska morskiego, który podlegał w ostatnich latach modyfikacjom ze względu m.in. na

10. Zob. <http://www.sambah.org/>.

11. Zob. <http://www.iopan.gda.pl/projects/Zostera/index-pl.html>.

12. Zob. <http://www.knowseas.com/>.

13. Zob. <http://helcom.fi/helcom-at-work/projects/fish-pro/>.

14. Zob. <http://www.chemsea.eu/>.

15. Zob. <http://www.eco2-project.eu/home.html>.

wdrożenie Dyrektywy Ramowej w Sprawie Strategii Morskiej.¹⁶ W latach 2013–2015 w ramach projektu BALSAM¹⁷ przeprowadzono w regionie bałtyckim rewizję systemu monitoringu w krajach nadbałtyckich i wypracowano wspólne standardy prowadzenia badań. W ramach projektów rozwijane są także narzędzia wspomagające podejmowanie decyzji, przydatne z punktu widzenia planowania przestrzennego, przykładem może być np. ECOSupport¹⁸, którego celem jest opracowanie narzędzia kreowania scenariuszy stanu ekosystemu morskiego w zależności od intensyfikacji presji.

Ważnymi z punktu widzenia problemów komunikacyjnych okazały się być projekty pochylające się nad interesariuszami obszarów morskich, angażujące w proces planistyczny i podnoszące ich świadomość. Wymienić tu należy m.in. projekt PartiSEApate¹⁹, w ramach którego opracowany został podręcznik konsultacji wielopoziomowych (Matczak i inni 2014). Pokazuje on, jaki poziom planistyczny i na jakim etapie cyklu planistycznego powinien być konsultowany i w jakim zakresie (informowany, analizowany odnośnie do posiadanych publicznie dostępnych informacji, pytania o opinie, proszony o bardziej solidny wkład). Zalecenia te zostały w pewnym stopniu uwzględnione przez administrację morską przy opracowaniu procesu konsultacji planów zagospodarowania przestrzennego obszarów morskich RP.

Naprzeciw statycznej formie wiedzy wyszły m.in. takie inicjatywy jak SUBMARINER²⁰ (badający potencjał rozwoju innowacyjnych form wykorzystania zasobów morskich), w ramach którego została opracowana Mapa Drogowa rozwoju polskich obszarów nadmorskich opartego na czerpaniu pożytków z innowacyjnych form wykorzystania zasobów Bałtyku (Zimna i inni 2013), czy projekt AQUABEST²¹ analizujący możliwości rozwoju marikultury na Bałtyku. Ważną rolę w uzupełnianiu luk informacyjnych odgrywa również postępujący od 2008 roku rozwój współpracy regionalnej pomiędzy HELCOMem a VASABem, której jednym z celów jest zbudowanie regionalnego systemu wymiany informacji i danych kluczowych przy planowaniu obszarów morskich.

Podsumowanie i wnioski

W tabeli 1 zaprezentowano informacje na temat aktualności luk informacyjnych na obecnym etapie planistycznym. Mimo widocznej poprawy sytuacji, Studium Uwarunkowań wskazało na istniejące braki wiedzy. Najważniejsze z nich to nadal:

- brak innych niż administracyjne bodźce do dzielenia się wiedzą;
- deficyt badań interdyscyplinarnych szczególnie łączących kwestie oceanograficzne, gospodarcze i społeczne;
- deficyt badań powiązań tego typu między lądem a morzem (np., jak działalność gospodarczą na morzu wpłynie na rozwój społeczności gmin nadbrzeżnych);
- brak wiedzy o przestrzennym zachowaniu ichtiofauny a raczej duża zmienność jej popytu na morską przestrzeń w cyklach wieloletnich.

Przedstawione powyżej luki wskazują z jednej strony na potrzebę intensyfikacji badań interdyscyplinarnych,²² obejmujące zarówno kwestie geologiczne, biologiczne czy oceanograficzne, jak i społeczno-gospodarcze, w tym interakcje między interesariuszami. Wśród tych ostatnich na pierwszy plan wysuwa się potrzeba tworzenia systemów wspierania decyzji planistycznych, np. waloryzacji przestrzeni morskiej, zasobów morskich a docelowo usług ekosystemowych, szczególnie wspomagających i regulacyjnych. Równolegle należałoby dalej rozwijać modele wielokryteriowe. Bez tego

16. Zob. Directive 2008/56/EC of the European Parliament and of the Council of 17 June 2008 establishing a framework for community action in the field of marine environmental policy (Marine Strategy Framework Directive) (Text with EEA relevance). OJ L 164, 25.6.2008.

17. Zob. <http://helcom.fi/helcom-at-work/projects/balsam/background-information/>.

18. Zob. <http://www.baltex-research.eu/ecosupport/>.

19. Zob. <http://www.partiseapate.eu/>.

20. Zob. <http://www.submariner-project.eu/>.

21. Zob. <http://www.aquabestproject.eu/>.

22. Szczegółowe kierunki niezbędnych badań sformułowane zostały w ekspertyzie Instytutu Morskiego na rzecz programu BONUS — (Zaucha 2011a); zob. też Strategic Research Agenda 2011–2017. The joint Baltic Sea research and development programme. BONUS Publication no. 12, [at:] http://www.bonusportal.org/files/1246/Publication_No_12_SRA.pdf.

Tab. 1. Najważniejsze luki informacyjne zdefiniowane w 2008 roku i ich zmiany

Luka informacyjna	Przykłady braków i ich zmiany po 2008
Brak wiedzy	<p>Aspekty biologiczne (np. skład i struktura ichtiofauny oraz makrofitów jak również przebieg morskich korytarzy ekologicznych)</p> <ul style="list-style-type: none"> - niewielka poprawa szczególnie w odniesieniu do rozpoznania korytarzy ekologicznych i niezbędnych powiązań siedlisk, nowa wiedza o populacjach ssaków morskich; <p>Aspekty kulturowe</p> <ul style="list-style-type: none"> - znaczna poprawa choć nadal jest to wiedza wybiórcza (nie są prowadzone badania ukierunkowane na identyfikację elementów podwodnego dziedzictwa kulturowego, są one najczęściej odkrywane przy okazji innych badań) — duże nadzieje można wiązać z potencjalną ratyfikacją przez Polskę Konwencji UNESCO o ochronie podwodnego dziedzictwa kulturowego (2001) <p>Aspekty społeczno-gospodarcze</p> <ul style="list-style-type: none"> - brak poprawy w kwestii np. pojemności turystycznej lądowego zaplecza, poprawa dostępności do informacji dot. sektorów morskich, w dużej mierze wynik projektów angażujących interesariuszy w dialog i podnoszących ich świadomość co do procesu planistycznego
Aprzeźrenność badań morskich	<p>Jaka przestrzeń jest potrzebna dla zapewnienia ciągłości łańcucha pokarmowego organizmów żywych</p> <ul style="list-style-type: none"> - brak poprawy <p>Jakie są rzeczywiste zachowania przestrzenne ichtiofauny i ssaków morskich</p> <ul style="list-style-type: none"> - znaczna poprawa szczególnie odnośnie ssaków morskich, niestety nadal spore braki odnośnie ichtiofauny <p>Jaka przestrzeń jest niezbędna dla zapewnienia podaży usług ekosystemowych regulacyjnych i wspomagających</p> <ul style="list-style-type: none"> - brak poprawy
Wiedza ukryta	<p>Kłopoty z uzyskaniem informacji dotyczących planowanego przez interesariuszy (np. gminy, porty, Marynarka Wojenna) rozwoju lub przyszłego wykorzystania obszarów morskich</p> <ul style="list-style-type: none"> - znaczna poprawa, wynik projektów angażujących interesariuszy w dialog i podnoszących ich świadomość co do procesu planistycznego; <p>Brak refleksji strategicznej w zakresie planowanych kierunków zmian w zagospodarowaniu strefy brzegowej</p> <ul style="list-style-type: none"> - poprawa, również w wyniku procesu opracowywania Planów Zarządzania Ryzykiem Powodziowym <p>Brak wiedzy o łowiskach wykorzystywanych przez rybołówstwo przybrzeżne</p> <ul style="list-style-type: none"> - poprawa aczkolwiek powolna, rybacy pozostają nieufni
Statyczny charakter wiedzy	<p>Niska aktualność gminnych studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz brak planów miejscowych</p> <ul style="list-style-type: none"> - bez zmian (Śleszyński i inni 2015) <p>Brak informacji o kierunkach i rzeczywistych priorytetach rozwoju przestrzennego gmin w przyszłości w dokumentach planistycznych</p> <ul style="list-style-type: none"> - pewna poprawa, nowe plany i studia posiadają więcej odniesień morskich
Kłopoty komunikacyjne	<p>Brak systematycznej identyfikacji interesariuszy morskich i budowania ich zdolności do dialogu w ramach morskiego planowania przestrzennego</p> <ul style="list-style-type: none"> - poprawa dzięki licznym projektom angażującym interesariuszy w dialog i podnoszącym ich świadomość co do procesu planistycznego, np. projekt Partycypacja publiczna w opracowaniu planów obszarów morskich (zob. http://www.ptmew.pl/pl/projekty/plany-obszarow-morskich.php) <p>Niska świadomość znaczenia planowania przestrzennego obszarów morskich, gminy nie potrafiły odnieść planów swojego rozwoju do zapotrzebowania na przestrzeń morską</p> <ul style="list-style-type: none"> - poprawa j.w. <p>Często korzyści krótkookresowe interesariuszy przeważały nad długofalowymi rozwiązaniami proponowanymi w planie</p> <ul style="list-style-type: none"> - niewielka poprawa przeważa myślenie w kategoriach krótkookresowych (np. rybacy, gminy)
Luka instytucjonalna	<p>Brak systemu dzielenia się wiedzą i informacjami przez polskie placówki naukowe i badawcze (wiedzą zdobytą z publicznych funduszy)</p> <ul style="list-style-type: none"> - poprawa, w ramach prac nad Studium Uwarunkowań udało się jednorazowo stworzyć taki system, trwają prace nad jego umocnieniem; <p>Brak uzgodnień planistycznych na poziomie kraju lub Regionu Bałtyckiego</p> <ul style="list-style-type: none"> - poprawa dzięki ukierunkowanym projektom międzynarodowym np. BalticScope (zob. http://www.balticscope.eu) jak również dzięki pracom Grupy Roboczej HELCOM-VASAB.

typu prac dolegliwa pozostanie luka komunikacyjna. Istotą wszystkich tych badań powinien być ich przestrzenny (uwzględnianie czynnika przestrzennego) i dynamiczny charakter (jak wiele i jakiej przestrzeni należy zachować dla przyszłych jej użytkowników). Problemem jest brak interdyscyplinarnych zespołów zdolnych prowadzić tego typu badania i mających wspólny język badawczy, dlatego konieczne jest wprowadzenie mechanizmów promujących naukowców za dzielenie się wiedzą. Obecne mechanizmy oceny efektów pracy instytutów badawczych działają w kierunku przeciwnym.

Literatura

- CIEŚLAK A. (2009): *Maritime Spatial Planning in the Baltic Sea*. „Informationen zur Raumentwicklung” (8/9), s. 607–612.
- EHLER C., DOUVERE F. (2009): *Maritime Spatial Planning: a Step-by Step Approach toward Ecosystem-Based Management*. *Intergovernmental Oceanographic Commission and Man and the Biosphere Programme*. IOC Manual and Guides, t. 153, Paris, UNESCO.
- GEE K. (red.) (2012): *Developing a Pilot Maritime Spatial Plan for the Pomeranian Bight and Arkona Basin*. BaltSeaPlan Report, t. 9, Hamburg.
- GILBERT C. (red.) (2008): *Raport o stanie wybrzeża południowo-wschodniego Bałtyku. Opis zrównoważonego rozwoju w strefie brzegowej — ujęcie wskaźnikowe*. Gdańsk, Instytut Morski w Gdańsku.
- HEINRICHS B., SCHULZ-ZEHDEN A., TOBEN S. (2005): *The Interreg III B BaltCoast Project — a Pilot Initiative on Integrated Coastal Zone Management in the Baltic Sea 2002–2005. Findings and Recommendations — Final Report*. „Coastline Reports” (5).
- JAY S., FLANNERY W., VINCE J., LIU W.-H., XUE J.G., MATCZAK M., ZAUCHA J., JANSSEN H., VAN TATENHOVE J., TOONEN H., MORF A., OLSEN E., SUÁREZ DE VIVERO J.L., RODRÍGUEZ MATEOS J.C., CALADO H., DUFF J., DEAN H. (2013): *Coastal and Marine Spatial Planning*. [w:] W.A. Chircop, S. Coffensmout i M. Mcconnel (red.): *Ocean Yearbook*, t. 27, Leiden, Martinus Nijhoff Publishers.
- MATCZAK M., PRZEDRZYMIŃSKA J., ZAUCHA J., SCHULTZ-ZEHDEN A. (2014): *Handbook on Multi-Level Consultations in MSP*. www.partiseapate.eu, PartiSEApate, [dostęp: 2016.06.09], [©:] http://www.partiseapate.eu/wp-content/uploads/2014/09/PartiSEApate_handbook-on-multilevel-consultations-in-MSP.pdf.
- STIGLITZ J.E. (2004): *Ekonomia sektora publicznego*. R. Rapacki (tłum.), Warszawa, Wydawnictwo Naukowe PWN.
- SZEFLER K., FURMAŃCZYK K. (2008): *Zagospodarowanie i przestrzenne aspekty rozwoju strefy przybrzeżnej Bałtyku, zarówno strefy wód terytorialnych (12 milowej) jak i wyłącznej strefy ekonomicznej (EEZ)*. [w:] K. Saganowski, M. Zagrzejewska-Fiedorowicz i P. Żuber (red.): *Ekspertyzy do koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju 2008–2033*, Warszawa, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego.
- SZEFLER K., MATCZAK M. (2011): *Planowanie przestrzenne obszarów morskich w działaniach Instytutu Morskiego w Gdańsku. Instytut Morski w Gdańsku jako ośrodek przetwarzania i priorytetyzacji informacji*. [w:] S. Dendewicz (red.): *II Międzynarodowa konferencja „Transgraniczne planowanie przestrzenne”. Zagospodarowanie przestrzenne obszarów w korytarzu Odry oraz planowanie przestrzenne na obszarach morskich*, Szczecin, Regionalne Biuro Gospodarki Przestrzennej Województwa Zachodniopomorskiego, Wydział Rozwoju Regionalnego i Wydział Administracyjny Urzędu Marszałkowskiego Województwa Zachodniopomorskiego.
- ŚLESZYŃSKI P., KOMORNICKI T., DERĘGOWSKA A., ZIELIŃSKA B. (2015): *Analiza stanu i uwarunkowań prac planistycznych w gminach w 2013 roku*. Warszawa, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN.
- ZAUCHA J. (2008): *Sea Use Planning and ICZM Input to the Long Term Spatial Development Perspective. Final Report from Working Group 3*. Riga, Vision and Strategies around the Baltic Sea (VASAB 2010).
- ZAUCHA J. (2009a): *The Marine Economy in the Face of New Development Trends (Spatial Aspects)*. [w:] T. Markowski (red.): *The Polish Spatial Development Concept versus European Visions of Spatial Development Perspectives*, *Studia Regionalia*, t. 22, Warszawa, Committee for Spatial Economy and Regional Planning. Polish Academy of Sciences.

- ZAUCHA J. (2009b): *Planowanie przestrzenne obszarów morskich. Polskie uwarunkowania i plan pilotażowy*. Gdańsk, Instytut Morski.
- ZAUCHA J. (2011a): *Maritime Spatial Planning as a Specific Sub-Area under Area 5: Research, Policy and the Management in the Baltic Sea System*. Helsinki, Bonus.
- ZAUCHA J. (2011b): *Planowanie przestrzenne obszarów morskich w Polsce i w krajach bałtyckich — specyfika, doświadczenia i perspektywy wdrożeniowe*. [w:] S. Dendewicz (red.): *II Międzynarodowa konferencja „Transgraniczne planowanie przestrzenne”*. Zagospodarowanie przestrzenne obszarów w korytarzu Odry oraz planowanie przestrzenne na obszarach morskich, Szczecin, Regionalne Biuro Gospodarki Przestrzennej Województwa Zachodniopomorskiego, Wydział Rozwoju Regionalnego i Wydział Administracyjny Urzędu Marszałkowskiego Województwa Zachodniopomorskiego.
- ZAUCHA J. (2012): *Offshore Spatial Information — Maritime Spatial Planning in Poland*. „Regional Studies”, nr 46 (4), s. 459–473.
- ZAUCHA J. (2013): *Overview on the Maritime Spatial Planning in the Baltic Sea Region and Way Forward*. Riga, Vision and Strategies Around the Baltic Sea.
- ZAUCHA J. (2014): *Sea Basin Maritime Spatial Planning: A Case Study of the Baltic Sea Region and Poland*. „Marine Policy”, nr 50, s. 34–45.
- ZAUCHA J., MATCZAK M. (2009): *Main Potential and Conflicts in Polish Sea Space*. [w:] A. Cieślak (red.): *Compendium on Maritime Spatial Planning Systems in the Baltic Sea Region Countries as a Result of Co-Operation within the Framework of Vision and Strategies around the Baltic Sea (VASAB 2010)*, Gdańsk, Maritime Institute.
- ZAUCHA J., MATCZAK M. (2011): *Developing a Pilot Maritime Spatial Plan for the Southern Middle Bank*. BaltSeaPlan report, t. 10, Gdańsk, Maritime Institute.
- ZAUCHA J., MATCZAK M. (red.) (2015): *Studium Uwarunkowań Zagospodarowania Przestrzennego Polskich Obszarów Morskich wraz z analizami przestrzennymi*. Gdańsk, Instytut Morski w Gdańsku.
- ZAUCHA J., MATCZAK M., PRZEDRZYMIŃSKA J. (red.) (2009): *Przyszłe wykorzystanie polskiej przestrzeni morskiej dla celów gospodarczych i ekologicznych*. Gdańsk, Instytut Morski.
- ZAUCHA J., SZYDAROWSKI W. (2011): *O terytorializację polityki morskiej Polski. Potrzeba innowacyjnego podejścia*. [w:] J. Zaucha (red.): *Polskie drogi polityki morskiej. Od wizji do działania*, Gdańsk, Dział Wydawnictw Centrum Obsługi Projektów Instytutu Morskiego.
- ZAUCHA J., ŚCIBIOR K. (2009): *Maritime Spatial Planning — Pilot Maritime Plan in Poland*. [w:] T. Palmowski i S. Vaitekunas (red.): *The Problems of Development and International Co-operation in the Region of the Southern Baltic, Coastal Regions*, t. 17, Gdańsk, Uniwersytet Gdański.
- ZAUCHA J., ZOTOV S.I. [Зауха, Я., Зотов, С.И.] (2008): *План мероприятий по внедрению сельско-городского партнерства на Северо-Западе России (фокус на Калининградской области)*. [w:] Я. Зауха, Г.М. Федоров, Л.Э. Лимонов и Н.Ю. Одинг (red.): *Северо-Запад России в регионе Балтийского моря: проблемы и перспективы экономического взаимодействия и сотрудничества*, Калининград, Издательство Российского Государственного Университета им. И. Канта.
- ZIMNA J., PRZEDRZYMIŃSKA J., MATCZAK M., ZAUCHA J. (2013): *Mapa drogowa rozwoju polskich obszarów nadmorskich opartej na czerpaniu korzyści z innowacyjnych form wykorzystania zasobów Bałtyku*. Gdańsk, Instytut Morski.